

**Declaratio causarum, : quibus serenissimus rex Nauarræ,
primus regii Francorum sanguinis Princeps, ejusdemque
Regni heres &c. externum militem conscribere coactus est. In
qua & totius huius postremi ciuilis bellifontes & causæ
breuiter aperiuntur.**

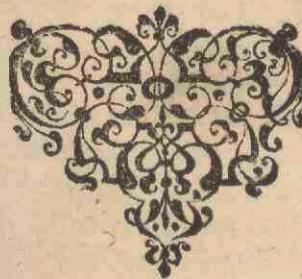
<https://hdl.handle.net/1874/427109>

2

dec

DECLARATIO
CAVSARVM,
QVIBVS SERENISSIMVS
REX NAVARRÆ, PRIMVS
REGII FRANCORVM SANGVI-
nis Princeps, ciudemque Regni
heres &c. externum militem
conscriptere coactus est,

*In qua & totius huius postremi civilis bellifonsus
& causa breviter aperiuntur.*

R V P E L L I S,
Apud Petram Haltinum.

M. D. LXXXVII.

ll 673

3

DECLARATIO CAVSARVM, QVIBVS

SERENISSIMVS REX NAVAR-
RÆ, PRIMVS REGII FRANCORVM SAN-
guinis Princeps, eiusdemque Regni heres &c, exter-
num militem conscribere coactus est.

*In qua & breuiter totius huius ultimi civilis bellæ
fontes & causa aperiuntur.*

ATIS QVIDEM SERENISSIMVS
Rex NAVARRÆ, saepius editis & repe-
titis scriptis, explicasse videtur, quām in-
iustis armis iam ante biennium, non
ignoti Pontificiæ coniurationis impij;
foederis populares, Diuini verbi hostes,
Regnique Francorum prædones, Maiestatem eius bo-
nosque omnes petuerint: quamque inuitus, ad iustum
& necessarium sui ipsius & commissarum sibi Ecclesia-
rum Christi defensionem, descenderit: ipsique adeò ho-
stes, plus quam biennali pertinacia, & plerisque scelera-
tis molitionibus, malum animum suum toti orbi Chri-
stiano conspiciendum ita præbuerunt, ut nemo morta-
lium de Serenissimi Regis iustissima mente, deque ho-
stium improbis consiliis & conatibus dubitare facilè pos-
sit. Tamen postea quām Deo iustis eius consiliis votis
que annuente, mediocres in Germania & Heluetia
equitum & peditum copiæ sub Regiæ Maiestatis eius
auctoritate collectæ sunt: ne quis fortè Maiestatis eius
rationes actionesque præter animi eius sententiam inter-
pretaretur, expeditionis huius causas paucis exponen-

A ij das

DECLARATION

das judicauit , mentemque suam denudò publico hot
scripto retegendarū. Sanè Serenissimus Rex , iam Deo
probatam causam suam , probari etiam Caſareæ Mai-
ſtati , Regibus & Principibus , Rebusque publicis , atque
ad eo priuatis etiam omnibus , qui Christi nomen preſi-
tentur , valdè cupit . Ipsi quidem Regia Maiestas nihil
cogitauit , aut molita est vñquam , quo lucem merito
fugere , & latebras conscientiæ suæ querere debeat : vt in-
tegra , ita interrita est ; & solem ipsum contra tueri au-
det : apertè semper , & ex Christiana simplicitate , etiam
cum hostibus suis , egit . Illi contra , pudendas actiones
suas , consiliaque lucem non ferentia , quantū sanè po-
tuerunt , obtexerunt . Sed post tot infames proditiones ,
tot inaudita periuria , tot horrendas cædes (quæ in me-
moria atq; adeò penè sub oculis omniū sunt) ipsi , indicio
suo proditi , tandem cò impudētiæ venerunt , vt bellū ce-
lo , Gigantum progenies , indicerent : & in eam ipsam pa-
triam , quæ eos benignè exceperat , auxerat , opibus & ho-
noribus ita cumulauerat , vt eorum felicitati nihil , pra-
ter Dei timorem animique moderationem , decesset .
Viperarum progenies , arma impia sumerent . Non la-
tebant Serenissimum Regem improbi conatus eorum ,
atque perniciosa consilia . Nihilominus postquam eò
arma mouisse , & in proscriptiones atque cædes piorum
ire comperit , & tamen recidiuam bellorum ciuilium
formidat , vnde publica vilitas ostendebatur illuc om-
niū

Vide Des nia consilia sua intendit. Itaque nihil intentatum re-
declarationē quit, quò tādem sine sanguine, aut paucō saltem sanguī-
datā Ber- ne, controversiæ componi, & animi reconciliari possent;
geraci 10. Illi contrā viam cupiditatibus suis bonorum ruinā struc-
July 1585. recuperantes, Serenissimi Regis nomen, dignitatem, for-
& aliam
datam ad S. Paulum de Cap. deios 10. Augusti cod. anno.
tunāf-

funasque per Antichristi fulmina aggrediuntur; tam-
 quam Hæreticum proscribi curant; bonos denique om-
 nes, piisque Religionis repugnatæ cultores Gallia pelli
 postulant. Quid ad hæc Serenissimus Rex? Subiecit se li-
 bero & legitimo Concilio, quod omnibus seculis, Reli-
 gionis erroribus sanandis, ynicum & salutare remedium
 repertum est. Iam illi reformari & corrigi quædam in po-
 litica Regni administratione volebant. Reiecit hoc Re-
 gna Maiestas, ad generalia Regni Comitia (Status voca-
 mus) quorum prima semper & summa fuit auctoritas.
 Tandem illi, calumniis & impudentibus mendaciis Sc-
 renissimi Regis famam lacerare conati sunt. Iis quoniā
 Maiestas eius sola peti videbatur, ne ipsius solius causā
 tot innocentes simul in periculum, & fortasse etiam exi-
 tum traherentur, obtulit se duello: & sepositā atque pu-
 blicæ paci condonatā Regiā, Regijque Francorum san-
 guinis dignitate, sola cum Guisio congredi voluit. Gui-
 sius additamenta factionis, facisque istius publicæ, in
 Hispania & Italia mendicans, duelli oblatam condicio-
 nem respuit: nimisrum, quia cum malè sibi conscius ani-
 mus ad minimas foliorum velitationes pauidus, horro-
 revago perculserat. Optima itaque & sancta Serenissimi
 Regis consilia frustra fuerunt. Non enim illi legitimis
 rationibus componi controuersias cupiunt: sed quoquis
 modo Religionis lucem extinguere, & eos omnes, qui
 illam sequuntur, per fas per nefas perdere cogitant. Non
 regni administrationem restituere, sed Regnum ipsum
 per scelus inuadere, omniāque sacra prophana miscere
 constituerunt. Non Serenissimum tantum Regem

*Nocturnæ,
coram Deo,
Vraniae
Princeps,
testificatus:*

A iij sias

hoc tu, Se^r sias subuettere, legitima Imperia confundere & pertur-
 renissima bare, perturbata improbissimorum hominum libidini
 Angliae Re^s exponere modis omnibus conantur. Cùm itaque nullis
 gina, toties rationibus furor perduellum sisteretur, & grauissimum
 tot nefan^{is} dis artibus non Maiestati eius tantùm, sed bonis & piis vbique om-
 petita, to^s nibus, à furentibus hostibus periculum immineret, ad
 ties diui- arna legitima Maiestas eius confugere coacta est; & vi
 nitus cons- iniustæ atque effreni, iustum & necessariam defensionem
 seruata, omnibus opponere. Iam enim omnino necessum erat Regis Re-
 Regibus & gnique totius salutem vt cunque tueri, & latè se ferens
 Principi- incendium aliquomodo inhibere. Excepit itaque bel-
 bus intel- lum Regia Maiestas, non intulit; & se totum bien-
 ligendum nium quasi clausam tenuit: sperans, pertinaci illa bo-
 & palpanz dum præ- nitate sua, & obfirmatâ patientiâ, hostes ad melio-
 bes. Ca^r rem sanioremque mentem reuersuros. Et illis spem
 neant illi pacis, fallacibus, vt solent, animis, facientibus, quo-
 sibi, exem- Serenissimum Regem incautum, insidiis opportuni-
 plotuo: & rem redderent, Serenissimus Rex, ne qua in re publico
 pari tecum animo, pa^s bono defuisse, aut quid intentatum reliquisse videretur,
 ri virtute vocatus, ad colloquium cum Regina matre, venit, ad
 in monstra omnes æquas, aut etiam tolerabiles pacis cōditiones pa-
 illa alia ratus. Sed decidit hac spe Serenissimus Rex: illis enim
 quādo ipsi, Maiestati eius illudere, vitæ insidias ponere, pacis tra-
 iusti vin- dices, cons^tatio erat. Interea rabies illos magis magisque inua-
 surgant. dit, & crescit in dies sanguinis Christiani sitis, atque inu-
 expelibilis imperitandi cupiditas. Non illis foedera san-
 cta sunt, non ipsa Sacraenta sacra, non Deus ipse, & ad
 Dei imaginem homo compositus sanctus sacréve cō-
 Per prodiciones, per perjuria, per sacrilegia, per cades
 & homicidia viam cupiditatibus suis faciunt. Miserere
 omnia & perdere, potius quām votis suis cadere, statum
 ipsis & fixum est. Cōmemorare omnia & singula vt lō-
 sum

S. REGIS NAVARRE.

7

gum nimis esset, ita nimio horrore ad ea pij Lectoris animus afficeretur. Hoc solum, quoniam haud ita exteris omnibus notum est, admonere operæ pretium est: Ducecem Maynium, Guisij fratrem, post exhaustum Regni ærarium, expilatas priuatorum facultates, pleraque Nobilitate & militaribus viris promiscuè extinctis; vt eos, quos belli fortuna & morborum contagium reliquos fecerat, animis fractos erigeret, atque etiam factioni suæ sumptus in posterum sufficerent, Parisiensis vrbis prædam & spolia animo præcepisse. Itaque in urbem cum suorum bono numero venit; Regi & Optimatibus insidias struit: cum iis, quos in vrbefautores & consciens habebat, consilia componit; aliis etiam locis occupandis proditores conductit; omnia denique ad Regis & Regni & vrbis excidium parat: vti cùm codem tempore pluribus locis incendium erupisset, cæteri toto Regno, re improuisâ perturbati & cōsternati, opprimi facile possent. Sed Deus, mirabiliter patefactâ nefariâ proditione, Parisiorum urbem, Regiam Maiestatem, Regnumque ipsum à præsenti exitio vindicauit, & immanissimorum Cyclopum faucibus eripuit. Nihilominus aliquot in Picardia vrbes, quamuis Regiæ Francorum Maiestati, ipsique Antichristo Pontifici deuotissimæ, ab iis per prodicionem captæ sunt. Vt autem suum illud in Regium sanguinem odium manifestius cunctis exponerent: Illustrissimi Principis Condai vnicam filiam (cuius ipsi amplissimæ hereditati inhiant) vnâ cum Illustrissima Bullionij Ducissa, Illustrissimi Principis Francisci Borbonij Duecis Montpenserij sorore, ipsem Guisius Sedani arctissimè obseßam, aliquot menses tenuit. Vnde post turpem fugam, ignominiosè repulsus, Iametium, Illustrissimi Ducis Bullionij munitissimam arcem, variis proditoriiis arti-

5 DECLARATIO

artibus tentauit. Sed quæ cuncti mortales scelestæ & nefanda judicant, illi prudentiam & virtutem estimant, & sibi ex iis gloriam querunt. Non ergo Serenissimus & pientissimus Rex tergiuersandum sibi diutiū putauit, ne ista patientia sua ac animi lenitas Ecclesiis & Regno perniciem adferret; sibi ipsi bonisque omnibus exitio esset: & hostes deinde per jacentia nostrorum corpora, sibi ad alias etiam quietas Ecclesias subuertendas, aliaque pacata Imperia perturbanda iter facerent. Omnibus quippe istis vna eademque vetus bellandi causa est, infatibilis sanguinis Christiani sitis, & cupido profunda regnandi. Attentiūs igitur & maioribus viribus illis civiam eundum Serenissimus Rex judicauit. Ad hoc exteriorū ei milite opus fuit. Itaque in sacri Rom. Imp. prouinciis vicinisque locis, saluis Imperij legibus & constitutionibus, miles conductus & coactus est. Quicunque Christianum Maiestatis eius animum ab omni humani Christiani præsertim, sanguinis effusione alienissimum, pacis atque publicæ tranquillitatis amantissimum ceuit, is quām inuita ad acerbiora hæc & acriora remedia Maiestas eius cōfugiat, facile intelligit. Sed lenta reuendia & segnes Medicos, ingentes & inueterati morbi non expertūt, lenes medicinas aspernat, & aduersus eas etiā contumaces assurgunt: grauiores illæ adhibenda sunt, quæ malum radicitus euellant. Nihil, quod salutare sit, non modò ad animum, sed ne ad aures quidem illi admittunt. Ideo scelædi putant, quod eos Serenissimus Rex NAVARRÆ in Christum impunè grassari, Regnum perfidè inuadere non patitur. Regnare utique volunt, & intolerabile seruitutis iugum non corporibus solùm, sed conscientiis etiam imponere. Huic nefandæ cupiditatæ obstat innata conscientiis nostris libertas, obstat Serenissimi finis.

S. REGIS NAVARRAE.

9

simi Regis NAVARRAE, agnatorumque Principum
vita, obstat gentium ius, obstat antiquissimus Franco-
rum mos, obstat verò etiam bonorum omnium Iudi-
cium. Istuc transcendere, nisi conculcata Religione, &
perditosanguine Regio, Guisij non possunt. Implorant
ergo Serenissimi Regis auxilium, durissima scrutute
pressæ miserorum animæ, implorat ipsa Regni Franco-
rum Maiestas; implorat cæribus atque rapinis exhau-
stum florentissimum olim, & primum nominis Christia-
ni regnum. Et denegare Regium nomen, munisque à
Deo Serenissimo Regi tributum, vetat: & tantò magis
vetat, quantò se Maiestas eius, ad Christianæ lucis splen-
dorem, Dei gratiâ, perducta, maioribus à Deo beneficiis
cumulatam agnoscit. Vitam ei Deus tribuit: quid ni eā
lubens pro Deo & Dei membris effundat? Opes ei idem
benignus Deus concessit: quid ni eas seruandis Christi
membris Maiestas eius restituat? Ecclesiis eam suis Deus
præfecit, carumque ei custodiā demandauit: quis non
improbet, si ad Luporum aduētum Maiestas eius fugiat,
& non potius commissi sibi gregis custodiæ immoria-
tur? Hic igitur Maiestas eius vitam suam Deo lubens
reddit: opes omnes suas lubens impendit, quò præsens
Ecclesiarum exitium auertatur, & Christi, tot iam annos
seuissimis & perfidiosissimis consiliis afficta membra,
acerbissimâ Antichristi seruitute liberentur. Non ille in-
bona & vita tantum, quod vulgo Tyranni faciunt, sa-
uit; sed conscientias, Sathanæ primogenitus, excarnifi-
cat: nec nisi animarum perditione placari se sinit. Iam
vt asséclas sibi & saevitiae suæ ministros paret, Regna at-
que Imperia procribit, & prædæ illis exponit. Ita in fa-
cruum Rom. Imp. ita in augustissimum Francorum re-
gnum, ita in cætera Regna sèpissimè, furentis in morem

Vide Des-
clarationē
Regis Frā-
corum edis-
tam Lutes-
tiae, mense
Aprilis
1585.

B grassatus

grassatus est. Hoc ipsum hodie in Gallia tentat: & mox, si
in Gallia successerit, tentabit, imò iam tentauit in sacro
Rom. Imp. cæterisque Regnis: & tentabit, non solum ut
suorum inexplebilem cupiditatem aliquomodo ex-
pleteat: sed multò magis ut bonos omnes (quibus cùm
hoc ipso quòd boni sunt, irreconciliabile odium exer-
cit) perdat, & suum æternæ perditionis virus latè spar-
gat; Christianæ veritatis lucem, Christianis extorqueat,
eosque densissimis superstitionis & idolatriæ tenebris
immerget. Errat, & valdè errat quisquis bonus, seu Rex,
seu priuatus; seu potens, seu tenuis; seu remotus, seu pro-
pinquis, tutum se ab illius insidiis putat. Omnibus ho-
nis ynam legem dixit. Sed Deus per uigil suorum custos,
& bellator indefessus, suis propitiis aderit: & potenti
manu, illum cum suis in abyssum mittet, suos cœlo ser-
uabit. Interim Serenissimus Rex NAVARRÆ, cuius
sunt fueruntque de Ecclesiarum Christi, Regni & Regis
Maiestatis Francorum, déque bonorum omnium salu-
te & conseruatione assidua cura, quibus exercitatum
exercitatumque Maiestatis eius pectus, publicæ huic
atque atrocis calamitatis tristissimo spectaculo &
acerbissimo sensu pertunditur, ut violentam vim homi-
num (si modò illi homines sunt) humanis ac conceffis
rationibus repellat: & impetum illorum, quo subuertere
orbem Christianum aggressi sunt, reprimat: Exercitum
hūc comparauit, quem illis, tāquam cōmune & neceſſa-
rium orbis Christiani propugnaculum opponat. Hic ani-
mus Serenissimi Regis, hæc mens est: cui bona bonis
Deus (absque quo omnia frustra sunt) benedicat. Cōtra
sacrū Rom. Imp. nihil ne cogitauit quidē vñquā: Cōtra
ream Maiestatē, vti summus ille, in quo est locata, gradus
requirit, obseruat: Serenissimos orbis Christiani Reges,

Illustrissimos sacri Rom. Imp. Electores, ceterosque bonos Principes omnes fraterna benevolentia complectuntur: Imperij iura infracta & illibata cupit: nullum legitimum Magistratum laesum, neminem mortalium iniuria affectum vult. Imò vires omnes suas, suam suorumque vitam ad Regum & Principum dignitatem conseruantur, ad iniuriam ab omnibus arcendam, maximè autem ad Diuini numinis gloriam propagandam paratissimum semper impendet. Itaque omnem locis amicis, præsertim in sacri Rom. Imperij finibus moram auerfatur: cum ea hostium commodo, amicorum incommodo plerunque accidat: & populationes, deprædationes, abactiones, seditiones etiam & ex iis cædes necessariò adferat: quibus amicorum animi abalienari, & ex amicis inimici reddi soleat. Non amicis enim, sed inimicis: non quietis & pacatis, sed turbulentis & factiosis Antichristi hominibus indictum bellum. Antichristi factionem peti quam primùm, & peti primo impetu ipsum factionis jugulum. Serenissimus Rex vult iubetque. Quod Galliā attinet, iam sepius promulgatis scriptis Serenissimus Rex NAVARRAE professus & testatus est, & iam multum annorum innocentia vita confirmauit, nihil sibi publica Regni eius (cuius ipse post Regiam Maiestatem princeps membrum sit) pace & tranquillitate carius esse: optare, ut Regia Maiestas (cuius ipse proximus agnatus, proximusque heres sit) pacata & florens, suis amata, siuos amans, quam diutissimè & felicissimè Regnum, ipsi à Maioribus legitimâ nec interrupta multorum seculorum serie relictum administret. Hoc summis à Deo & priuatis & publicis precibus, ipse Ecclesiæq; Gallicæ petuit: hoc omnibus viribus suis, quantum potest, contendit. Et hoc ipsum, hoc ipso exercitu, DEO, DEO EXERCITVM,

cum deducente & perducente, cōsequuturum se sperat.
Et certè sperare decet, licetque, D E V M ipsum sanctum
hoc bellum cum sacrorum fœderum, pacisque ruptori-
bus commissurum & profligaturum: & per Serenissimū
Regem, piisque eius ministros effecturum, VE P V L S E S

*In Declas REBELLIBVS (nam tales ipsos & mortales omnes & ip-
ratione la Regia Francorum Maiestas agnoscūt, & ipsa ipsorum
mensis A^r opera conuincunt) D E O honor & cultus suus: conscienc-
prilij 1585. tiis, sua libertas: Regi Maiestati, (qua viuā & vegeta, ye-
cordes isti hereditatem Regni spe improba creuerunt,
suum ius tutaque ac secura salus: Regi sanguinis Prin-
cipibus, sua auctoritas: Nobilitati, sua dignitas: Plebi, sua
pax & securitas: Regno vniuerso suus splendor felicitate
restituatur. Ad excellens hoc, gloriosum & sanctū opus,
opibus suis, viribus & consiliis adiuuandum, promouen-
dum, conficiendum inuitat Serenissimus Rex N A V A R R A
R A E, non vos solūm, Regi Francorum sanguinis Princi-
pes, Nobilitatem omnem, Populum vniuersum Franco-
rum, quibus libertas auita cordi est, quique nec dum Hi-
spanico veneno tintam mentem habetis: Sed omnes
vos etiam Reges, Principes, Republicas, Nobiles, Ignor-
biles, quibus non solūm Francorum Regni Maiestas &
dignitas, atque adeò conseruatio, sed multò magis Dci
honor, & C H R I S T I Regnum curæ, Antichristi tyran-
nis odio & execrationi est: quique vestram posterorum
que libertatem & tranquillitatem (cui isti iam dudum
insidias tendunt) amatis & conseruatam vultis. Satis-
jam exemplorum alienæ vobis clades præbent: videte, no-
fortè aliis quandoque exemplo sitis. Serenissimus Rex
prio suo proposito, piisque laboribus, offensum iri nem-
inem certè (cui humanitatis aliquid & rationis sit) arbit-
ratur. Et idem sibi in sacri Rom. Imp. finibus, cum bona
Cæsarea*

Cæsarex Maiestatis cæterorumque Imperij Ordinum
venia & gratia concessum iri sperat, quod cæteris licuit,
ipsique humani generis hostes impunè ausi sunt. Supe-
rioribus annis non semel Hispanico militi, publicam or-
bis Christiani pacem perturbanti, egressus & ingressus in
sacrum Rom. Imperium liber fuit: & nuperimè non
amicè egreditibus, sed hostiliter ingredientibus: Rhei-
num, sacrum Germaniæ limitem, ponte exstructo trans-
eūtibus, viscera quodammodo Imperij, non solùm con-
tra amicitiæ: sed & contra belli legitimi leges deuastan-
tibus, deprædantibus, vrentibus nemo se opposuit, nemo
contradixit. Quare Serenissimus Rex minimè dubitat,
quoniam militi suo, quem non hostili animo inducat, sed
amicè educat, quémque Ecclesiarum defensioni, Regni
Francorum restorationi, orbis Christiani tranquillitati
cōegerit, pacata omnia & amica futura sint. Quod ipsum
Serenissimus Rex paribus studiis, omnibusque aliis ami-
citiae & benevolentiae officiis referet. Iam igitur bel-
lum Sanctum, pro sanctis Christi membris, aduersus An-
tichristi mancipia, quibus scelus & perfidiam hoc bien-
nio, non vires, non virtutem accessisse nemo non videt,
agredimur. Iam in prædones, qui arma, Deum prius-
quam homines violatura, sumpserunt, arma referimus.
Iam ad Christianam libertatem vindicādam, Antichri-
sti seruitutem excutiendam signum attollimus.

T V, C H R I S T E, summe Rex & Imperator noster, ad sis
numine & brachio tuo: & virgâ tua ferrea confringe ho-
stes tuos, tanquam vas figuli: vt te, quē priuatim publicé-
que inter arma hostilésque terrores coluimus, pacifice
tandem cum omnibus populis liberéque colamus. Vos
autem Christiani R E G E S & P R I N C I P E S , vos pij, vos
boni, Christianos labores nostros, Christianis precibus

1836.951

14

DECLAR. S. REGIS NAV.

vestris subleuate. Et vos DUCES, & MILITES nostri,
qui non tam nobis, quam Regi Regum Deo militatis;
qui patrum auorumque gloriae virtutique succreuitis,
ad vestram gloriam alacres consurgite: inanum homi-
num inanes & ipsos impetus, bene ausi, contemnite: &
cum rerum humanarum maximum momentum sit,
quam propitio, quam auerso gerantur Numine, hoc iam
pro certo habete, hoc, quod gesturi estis bellum, Duce &
auspice CHRISTO vos gesturos. Sanctum itaque bel-
lum, sancte gerite: inter vosmetipos pacem, amicitiam
colite: ordine cuncta & ex imperio iusto gerite: sacri Im-
perij fines, sacri vobis & sancti sint: amicos amicè habe-
te, & eos, Nobis, vobisque modestia vestra ex amicis
amiciores reddite: in hostem quam primùm magno ani-
mo tendite: in eum iusta odia vestra iuste exercete: cum
denique fortiter perdite, & cum Deo feliciter conficie-
tis, vos & ab hominibus ampla præmia, à Deo æterna cœ-
lestiaque gaudia manent. Datum Rupellis 10. Iulij

M. D. LXXXVII.

Subsignatum

HENRICVS.

Infrā

Alliarium.

67956906